

ISSN 2663-9114

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ВІСНИК

Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Випуск 32(188)

Серія: ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Чернігів
2025

**ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СЕРІЇ «ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»

Голова редакційної колегії		Chairman of the editorial board	
Носко М. О.	д-р пед. наук, проф., акад. НАПН України	Nosko M. O.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine (<i>Ukraine</i>)
Вільчковський Е. С.	д-р пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України (Польща)	Vilchkovskiy E. S.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresp. Member of the NAPS of Ukraine (<i>Poland</i>)
Гаркуша С. В.	д-р пед. наук, проф.	Harkusha S. V.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Горошко Ю. В.	д-р пед. наук, проф.	Horoshko Yu. V.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Грищенко С. В.	д-р пед. наук, проф.	Hryshchenko S. V.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Густавсон Н.	д-р філос. наук, проф. (Фінляндія)	Gustavson N.	Doctor of Philosophical Sciences, Professor (<i>Finland</i>)
Давиденко А. А.	д-р пед. наук, проф.	Davydenko A. A.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Дорошенко Т. В.	д-р пед. наук, проф.	Doroshenko T. V.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Жила С. О.	д-р пед. наук, проф.	Zhyly S. O.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Завацька Л. М.	канд. пед. наук, проф.	Zavatska L. M.	PhD in Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Костюченко А. О.	канд. пед. наук	Kostiuchenko A. O.	PhD in Pedagogical Sciences (<i>Ukraine</i>)
Кузьменко Н. М.	д-р пед. наук, доцент	Kuzmenko N. M.	Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (<i>Ukraine</i>)
Лазаренко М. Г.	канд. пед. наук, доцент	Lasarenko M. G.	PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor (<i>Ukraine</i>)
Лонг С.	PhD з пед. наук (Ірландія)	Long S.	PhD in Pedagogical Sciences (<i>Ireland</i>)
Матвійчук Л. А.	канд. пед. наук, доцент	Matviichuk L. A.	PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor (<i>Ukraine</i>)
Міненко А. О.	д-р пед. наук, проф.	Minenok A. O.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Носовець Н. М.	канд. пед. наук, доцент	Nosovets N. M.	PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor (<i>Ukraine</i>)
Пліско В. І.	д-р пед. наук, проф.	Plisko V. I.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Проніков О. К.	д-р пед. наук, проф.	Pronikov O. K.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Савченко В. Ф.	канд. пед. наук, проф.	Savchenko V. F.	PhD in Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Стрілець С. І.	д-р пед. наук, проф.	Strilets S. I.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Тимошко Г. М.	д-р пед. наук, проф.	Tymoshko H. M.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Торубара О. М.	д-р пед. наук, проф.	Torubara O. M.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Третяк О. С.	д-р пед. наук, проф.	Tretiak O. S.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)
Трояновська М. М.	канд. пед. наук, доцент	Troianovska M. M.	PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor (<i>Ukraine</i>)
Янченко Т. В.	д-р пед. наук, проф.	Yanchenko T. V.	Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (<i>Ukraine</i>)

Відповідальна за випуск – доктор педагогічних наук, професор Лілік О. О.

Заснований 30 листопада 1998 р.
(Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.)

Адреса редакційної колегії:
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, тел. (04622) 3-20-09

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка (Протокол № 11 від 28 травня 2025 року)

Збірник наукових праць
«Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка»
(Серія: Педагогічні науки) включено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «Б».
Наказ МОН України № 641 від 28 квітня 2025 року

© Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2025
© Автори, 2025

УДК 81'42:811.111:340.12

DOI: 10.58407/visnik.253227

Гурина Наталія

ORCID 0000-0002-1554-3337

Researcher ID ADW-4646-2022

Старший викладач,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) E-mail: n.huryna@kubg.edu.ua**Мельник Оксана**

ORCID 0000-0003-3293-3887

Researcher ID IUP-9930-2023

Старший викладач,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) E-mail: o.melnyk@kubg.edu.ua

НАВЧАННЯ КУЛЬТУРИ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ІНТОНАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі навчання елементів культури спілкування фахівців з міжнародних відносин – англійської інтонації та комунікативних стратегій.

Метою статті є аналіз значення культури спілкування та визначення ролі інтонації та комунікативних стратегій для англомовної комунікації майбутніх дипломатів; виділення базових комунікативних стратегій та лінгвосоціокультурних знань, необхідних для ефективного міжкультурного спілкування; розробка комплексу вправ для навчання англійської інтонації у синергії з релевантною комунікативною стратегією.

Методологія. На основі вивчення актуальних досліджень з навчання англомовної інтонації та культури спілкування з'ясовано причини комунікативних збоїв у міжкультурному спілкуванні, виділено прийоми та тактики комунікативної стратегії дистанціювання, аргументовано необхідність включення в курс вивчення англійської мови для студентів факультету права та міжнародних відносин навчання інтонації відповідно до основних комунікативних типів речень та базових англомовних комунікативних стратегій.

Наукова новизна. У дослідженні пропонується перелік навичок звукової, вербальної та невербальної культури англомовного спілкування фахівців з міжнародних відносин. Запропоновано комплекс вправ для формування інтонаційних навичок говоріння відповідно до відповідної комунікативної стратегії для студентів першого або другого року навчання на факультеті права та міжнародних відносин, який також включає завдання на формування навичок правильного акцентування, ритміки та враховує соціокультурні особливості англомовної культури спілкування.

Висновки. Авторами доведено актуальність, можливість та необхідність навчання інтонації та базових англомовних комунікативних стратегій у майбутніх фахівців з міжнародних відносин та дипломатів.

Ключові слова: культура спілкування, інтонація, міжнародні відносини, комунікативний тип речення, комунікативна стратегія, лінгвосоціокультурні знання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Навчання іншомовної культури спілкування є важливою метою у вивченні будь якої іноземної мови, оскільки опановуючи мовленнєву культуру країни, мова якої вивчається, ми забезпечуємо більш ефективне з точки зору прагматики спілкування. Виняткового значення при цьому набуває опанування навичок іншомовної вимовної культури для майбутніх фахівців-міжнародників та дипломатів, які мають не лише служити, представляти та захищати інтереси своєї держави, але й бути мовленнєвими представниками своєї країни. Нажаль на сучасному етапі увага до навчання культури спілкування, а особливо до звукового її аспекту – інтонації є недостатньою або взагалі відсутньою, що призводить до можливості виникнення проблем у взаєморозумінні міжкультурних партнерів під час

комунікації, зниження її ефективності, демотивації учасників комунікативного акту, виникнення сумнівів у його доцільності, і як наслідок, створення невідповідного образу держави у вигляді такого її дипломатичного представника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, найбільшу частину інформації реципієнт отримує з “мови тіла” та жестів мовця (кінесика). Інтонаційні засоби спілкування займають друге місце за значущістю в передачі та декодуванні смислу повідомлення серед засобів спілкування, що набуває особливої значущості у дипломатичному спілкуванні, де спостерігається максимальне навантаження на мовні та мовленнєві засоби з точки зору прагматики. Відповідно, майбутній фахівець з галузі міжнародних відносин має нести відповідальність за правильність передавання інформації зі свого боку та адекватне розуміння отриманого повідомлення від представника іншої культури спілкування. Яскравий приклад значення вживання інтонації та мови тіла ми побачили у відомій трансляції зустрічі президентів США та України в овалному кабінеті 28 лютого 2025, яку весь світ проаналізував та «розібрав на мему».

Культура спілкування поняття досить широке і включає: 1) звукову (вимова звуків, інтонація), 2) вербальну (мовні засоби) та 3) невербальну (жести, міміка, мова тіла – кінесика) складові – культури.

До *звукової культури* спілкування, яка входить в поняття іншомовної вимовної культури, майбутніх фахівців-міжнародників та дипломатів віднесемо навички: правильної вимови звуків іноземної мови; поділу тексту (дискурсу) на інтонаційні групи (синтагми) та паузації; ритмічного розподілу наголосів дискурсу у ритмогрупах; *обрання відповідного тону (інтонеми) згідно комунікативного типу речення*; використання відповідного інтонаційного стилю (інформативний, академічний, публічний (ораторський), артистичний, фамільярний (розмовний) згідно до конкретних умов комунікації, культурних особливостей іноземної мови, статусних ролей мовців та мети комунікації.

До *вербальної культури* спілкування майбутніх фахівців з міжнародних відносин та дипломатів віднесемо навички: активного слухання (уточнення, повторення, резюмування, питання, тощо); аргументації (переконливо висловлювати позицію своєї країни, аргументуючи її на основі міжнародного права), аналізу, висловлення експертної оцінки, проведення протокольних заходів, тощо на основі лінгвосоціокультурних знань про країну, мова якої застосовується; *обрання прийомів та технік прагматично-релевантних комунікативних стратегій*.

Невербальна культура спілкування студентів спеціальності права та міжнародних відносин представлена паралінгвістичними навичками (мова тіла, жести, міміка – кінесика).

У нашій статті ми будемо говорити саме про звукову культуру спілкування майбутніх фахівців-міжнародників – інтонацію та запропонуємо комплекс вправ для формування інтонаційних навичок говоріння з залученням прагматично релевантної англомовної комунікативної стратегії.

Нажаль, на сучасному етапі і досі не розроблено науково-обґрунтовану методику формування інтонаційних навичок та вмій виразного, фоностилістично диференційованого та фонориторично адекватного говоріння майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Більш того, не існує моделі навчання інтонації як засобу дипломатичного спілкування, яка б враховувала базові англомовні комунікативні стратегії. Тому у нашому дослідженні ми обґрунтуємо необхідність навчання майбутніх дипломатів англійської інтонації (тонів) та представимо власний комплекс вправ для формування інтонаційних навичок говоріння, а саме вживання релевантних тонів (інтоном) відповідно до комунікативних типів речення та з залученням вербальних засобів реалізації основних комунікативних стратегій англомовної культури спілкування.

Формулювання мети статті. Отже, завданнями статті є: 1) проаналізувати актуальні праці з навчання англомовної інтонації, культури спілкування, англомовних комунікативних стратегій та визначити місце інтонаційних навичок у мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців з міжнародних відносин та дипломатів; 2) розробити та представити комплекс вправ для формування інтонаційних навичок говоріння з залученням прийомів та тактик базових англомовних комунікативних стратегій для студентів I курсу факультету права та міжнародних відносин спеціальності – «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. На основі вивчення актуальних досліджень з навчання англомовної інтонації та культури спілкування з’ясовано причини комунікативних збоїв у міжкультурному спілкуванні, виділено прийоми та тактики комунікативної стратегії дистанціювання, аргументовано необхідність включення в курс вивчення англійської мови для студентів факультету права та міжнародних відносин навчання інтонації відповідно до основних комунікативних типів речень та базових англомовних комунікативних стратегій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення завдань нашого дослідження ми звернулись до праць таких українських науковців, які присвятили свої праці формуванню фонологічної компетенції та навчанню англомовної інтонації її компонентів: С.Л. Бобир, О.Р. Валігура, Т.Є. Єременко, М.П. Дворжецька, Н.М. Жилко, Т.Є. Єременко, А.А. Калита, В.О. Коломієць, Н.В. Мосьпан, В.В. Перлова, О.О. Селіванова, О.В. Старостенко та інші. Так, слідом за Т.Є. Єременко, під фонологічною компетенцією ми розуміємо здатність мовця оперувати знаннями про функціонування сегментних та супrasegmentних (інтонація) одиниць фонетичної системи мови [3, с. 5], що вимагає формування відповідних фонетичних навичок.

Закордонні науковці, фонологічні дослідження яких ми взяли до аналізу: Л. Цеплитис, J.D. O' Connor, K. Fox, Hall E. T., Hall M. L., Jeremy Harmer, Peter Roach та ін. Всі зазначені вище дослідники визнавали інтонацію як один з головних індикаторів рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, оскільки вона безпосередньо впливає на ефективність мовлення, правильне сприйняття інформації та взаєморозуміння між співрозмовниками. Інтонація як вправний диригент завершує образ всього висловлювання: правильно акцентує смислові центри; демонструє ставлення мовця до теми говоріння, співрозмовника або умов комунікації; виявляє емоційний стан мовця, його готовність та зацікавленість у комунікації. Саме тому правильне інтонаційне оформлення мовлення є важливим критерієм володіння мовою і також важливим показником здатності ефективно взаємодіяти в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в міжнародному дискурсі, де знання особливостей культури спілкування та лінгвосоціокультурних знань набувають виняткового значення.

Культура іншомовного спілкування, англомовні комунікативні стратегії та лінгвосоціокультурні знання, розглядалися багатьма дослідниками: Т.О. Гарасим, О.І. Довбуш, І.Г. Козубська, Кузьменкови Ю. та А., А.Е. Левицький, Д.Г. Терешук, І.В. Трищенко, Г.М. Чеснокова, В.В. Якуба, Barry Tomalin, Susan Stempleski, та інші. Зазначені науковці розглядали різні аспекти культури спілкування, описували методи реалізації комунікативних стратегій, особливості комунікативної культури носіїв англійської мови.

Правильне та ефективне, з точки зору норм вимови, іншомовне говоріння майбутнього дипломата буде повноцінно правильним лише при умові правильного інтонаційного оформлення та з урахуванням правил мовленнєвої поведінки та лінгвосоціокультурних знань, прийнятих у культурі мови, що вивчається. Інтонація дозволяє виразити різноманітну інформацію: інтелектуальну, волюнтативну та емоційну (модальну), що пояснює надзвичайну важливість першої у міжнародній дипломатичній комунікації. Отже, інтонаційні засоби: висота тону, темп, тембр, ритм, акцентуація – важливі засоби впливу на співрозмовника. Чимало дослідників (Кузьменкови Ю. і А., Селіванова О.О.) зазначали про комунікативні «збої», причиною яких є розбіжності між семантичними та прагматичними значеннями мовленнєвих засобів [5, с. 120]. Щоб уникнути таких збоїв особливо у спілкуванні на міжнародному рівні майбутньому фахівцеві необхідно оволодіти інтонаційними навичками, базовими комунікативними стратегіями та відповідними лінгвосоціокультурними знаннями (на які теми краще розпочати розмову, які теми варто уникати, форми звертань, використання імен та титулів, вживання пом'якшувальних варіантів слів для зменшення критичності висловлювання, англійські слова або граматичні структури що є маркерами бажання або небажання розмови, і т. д.)

Для початку зазначимо, що мовленнєва поведінка британців регулюється низкою соціальних установок (attitudes) та певними соціальними нормами. Основними цінностями англомовного соціуму є: гедонізм, толерантність, витримка, стриманість, прагнення до компромісу, орієнтація на успіх, формалізм, конкуренція, недоторканість особи на духовному та фізичному рівнях.

В англомовній комунікативній культурі є групи стратегій, що забезпечують співрозмовникам можливість триматися безпечної дистанції та встановленого регламенту з метою забезпечення комфортної (безконфліктної) атмосфери спілкування [4, с. 33]. Для англомовного суспільства не характерно вдаватися до емоцій, які англійці сприймають як загрозу рівному перебігу розмови та безконфліктній атмосфері. Подвійний характер побутової англомовної поведінки виявляється у тенденції до багатослівності поряд з невисокою інформативністю; значному використанні експресивно-оцінювальних засобів спілкування, які свідчать про ритуальну увагу до співрозмовника поряд з нейтральним (частіше формально-байдужим) ставленням до нього, з одного боку, та прагнення приховати власні (реальні) почуття, з іншого. Британці вважають, що людина може свідомо керувати як перебігом бесіди, так і власними емоціями. Прагнення до позитивної взаємодії та «збереження обличчя» виявляється у постійному звертанні до тактики «small talk», коли співрозмовники легко, невимушено та неформально спілкуються на певну тривіальну тему, вживаючи стереотипні фрази. Ця тактика має на меті встановлення комфортного психологічного клімату, демонстрацію позитивного ставлення до співрозмовника, регуляцію комунікативного міжособистісного простору.

Отже, *комунікативна стратегія* (КС) – це сукупність мовних та мовленнєвих засобів, що вживаються для досягнення визначеної мети спілкування та попередження виникнення мовленнєвих «збоїв», які виникають у результаті розбіжностей культурних норм [5, с. 193]. Відповідно, комунікативні стратегії можна віднести до соціолінгвістичних знань з національно-культурною специфікою. Наявність регулярних розбіжностей у іншомовному мовному середовищі дала можливість виділити низку КС англомовного суспільства. Найбільше розбіжностей виявлено у вираженні спонукань, позитивної та негативної оцінки. В англомовній культурі, наприклад, є *тенденція до перебільшення в позитивному оцінюванні та приміненні в негативному*, у той час як в українській культурі, навпаки, спостерігається *приміненні позитивної оцінки та категоричність і перебільшення негативної*. *Під час спонукання британці демонструють неоднозначність*, а наші мовці є досить прямолінійними.

У нашому дослідженні ми використали комунікативні стратегії виділені Ю. та А. Кузьменковими, які ґрунтовно аналізують основні англійські КС та ілюструють їх цікавими прикладами. Базовими комунікативними стратегіями британців є: КС дистанціювання; натяку, комунікативної підтримки співрозмовника; ухвалення та пом'якшення; прагнення до підтримки бесіди; структурної організації фреймових фраз та комунікативного контакту та КС тематичної організації комунікативного контакту. Ці

КС виявляються у виборі певних тактик, прийомів мовленнєвої поведінки та відповідних мовних і мовленнєвих засобів, до останніх і відносяться інтонеми (тони). Загальною метою усіх зазначених КС є забезпечення комфортної атмосфери спілкування, безконфліктності, компромісу, підтримки співрозмовника, збереження власного «обличчя» та відчуття «privacy». У нашій статті ми звернемося до КС дистанціювання, яка буде пов'язана з нашим комплексом вправ.

КС дистанціювання визнана однією з найважливіших та є потужним засобом впливу на оточуючих. Вона регулює ступінь близькості чи віддаленості співрозмовників, надає можливість ставити перепони для захисту своєї території. Ця КС виражається у зміщенні часового плану (акцент на минулий або майбутній час) та використанні модальних дієслів і стійких конструкцій. Такі прийоми стратегії дистанціювання сприяють розвитку таких цінностей: індивідуалізація, амбітність, прагнення успіху. Представимо КС дистанціювання з релевантними англійськими інтонемами-маркерами у таблиці 1.

Таблиця 1

**Комунікативна стратегія дистанціювання
в англомовній культурі та релевантні інтонеми-маркери**

Комунікативна стратегія	ДИСТАНЦІЮВАННЯ	
тактики	зміщення часового плану	вживання модальних дієслів
прийоми	заміна Present Simple на Past Simple та Future Simple	вживання модальних дієслів в стійких конструкціях
	використання Present Continuous	вживання модальних дієслів умовного способу
Приклади інтоном-маркерів	'Will you 'start your ,speech now? (Intoneme based on Low Rise) I was ,thinking to ,ask Mr,Kameron to go on. (Intoneme based on Low Fall). I am looking forward to your 'coming back from ,congress (Intoneme based on Low Fall).	I was ,wondering if you could ,tell us the ,details please (Intoneme based on Low Rise). 'Could you 'provide us a con,clusion pls? (Intoneme based on Low rise) You would 'better 'try a ,nother ap,proach this time (Intoneme based on Fall-Rise).

Працюючи з КС дистанціювання, необхідно пояснити майбутнім дипломатам, що англійські модальні дієслова є незамінними «регуляторами ввічливості», які дозволяють варіювати ступінь обов'язковості виконання певної інструкції, прохання тощо.

Розглянемо «стратегічне поле» модальних дієслів *could, would, might* для потреб дипломатичної комунікації. Зазначені модальні дієслова широко вживаються для вираження: прохань, питань, пропозицій, побажань, особистої думки та можуть мати різні відтінки ввічливості, які потребують відповідних інтоном, частіше «інтоном толерантності» з низьким висхідним Low Rise та низхідно-висхідним Fall-Rise ядерними тонами в основі. Так, питальні конструкції з цими модальними дієсловами – традиційні способи вираження ввічливої форми прохання, пропозиції, власної думки, критичного зауваження тощо. Порівняйте два приклади:

Example 1: First Secretary: You could ,try a ,new strategy Mr.Connor. (Int. based on Low Rise). Communicative purpose: to express polite suggestion, attitude: genuinely interested, non-categoric, warm and encouraging.

Example 1a: First Secretary: 'Try a ,new ,strategy, Mr.Connor. (Int. based on Low Fall). Communicative purpose: to express categoric order, attitude: categoric, weighty.

Як бачимо, вживання інтонеми на основі низького низхідного тону суперечить культурі мовленнєвої поведінки британців та обмежує особистісну свободу дипломатичного співрозмовника, його відчуття комфорту в спілкуванні, а інтонома на основі Low Rise сигналізує про право вибору та забезпечує відчуття збереженої «privacy». Особливо цінною КС дистанціювання стане в нагоді при необхідності висловлення критичних зауважень, які як ми зазначали вище мають тенденцію до пом'якшення та загального зниження «градусу» комунікації. Критичні зауваження представники нашої культури спілкування зазвичай виражають за допомогою імперативу типу наказу або інструкції, на який накладається інтонома на основі Low fall (дивись приклад 2):

Example 2: Special Envoy: You have to 'read these ins ,tructions first, Mr. Dahl. (Int. based on Low Fall). Communicative purpose: to insist on reading instructions, attitude: firm and intense.

Таке нав'язливе модальне значення інтонами на основі Low Fall суперечить англомовним КС, тому правильним буде виразити критичне зауваження за допомогою модального дієслова в стійкій конструкції.

Example 2a: Special Envoy: You could read the instructions, first, Mr. Dahl. (Int. based on Fall-Rise). Communicative purpose: to express friendly warning, attitude: encouraging, polite.

Важливо навчити майбутнього фахівця з міжнародних відносин інтонаційно правильно маркувати речення умовного способу, які є особливо цінними для розпитування, уточнення інформації. Умовний спосіб робить питання ненав'язливими та вимагає вживання інтоном на основі Low Rise, Fall-Rise.

Example 3: Second Secretary: 'Would you please mention the reasons of this amendment? (Intoneme based on Fall-Rise). Communicative purpose: to express indefinite enquiry, attitude: polite, genuinely interested.

Кожну з таких комунікативних стратегій можна проілюструвати прикладами професійно-орієнтованого автентичного тексту діалогічного та монологічного характеру та проаналізувати зі студентами реалізацію тактик та прийомів такої стратегії виділивши характерні вербальні засоби та відповідні інтономи-маркери.

Розглянемо приклад навчання англомовної інтонації у зв'язку з релевантною комунікативною стратегією на першому курсі під час вивчення предмету «Перша іноземна мова (англійська)» в студентів спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

На практиці ми впевнились, що більшість студентів демонструють недостатню або низьку якість інтонаційного оформлення англомовного говоріння, покладаючись тільки на рецептивні інтонаційні навички, які в них сформувалися підсвідомо. Тобто, в більшості випадків студенти користуються рідною інтонацією, накладаючи її на англомовний текст. В реальному спілкуванні з носіями, таке англомовне говоріння з українською інтонацією сприймається не завжди правильно, доцільно та не є достатньо прагматично ефективним у реалізації свого комунікативного наміру. Брак елементарних інтонаційних навичок та незнання комунікативних норм англомовної культури спілкування значно відбивається на якості мовленнєвого продукту в цілому. В майбутньому це може спричинити зазначені проблеми у міжкультурній комунікації, знизити її якість та виявити недостатній рівень іншомовної вимовної культури.

Оскільки, саме поняття інтонації включає чимало аспектів – висота тону, паузація, темп, ритміка, тембр, наголос, і опанувати всі ці складові інтонації протягом року не є фізично реальним, то виходячи з досвіду роботи можемо зазначити, що цілком можливо навчити майбутніх дипломатів: правильно розподіляти текст на синтагми (розставляти паузи), визначати комунікативний центр синтагми (розставляти акценти), визначати комунікативний тип речення і обирати відповідний тон (інтоному), розуміти та використовувати прийоми та тактики базових комунікативних стратегій англійської мови.

Відповідно, під час практичних занять паралельно з формуванням мовленнєвих навичок та вмінь ми також навчаємо студентів правильно обирати та озвучувати відповідні тони (інтонацію) згідно комунікативних типів речень та доцільно використовувати знання комунікативних стратегій. Таким чином, наприкінці першого року навчання, наші студенти можуть вдало оперувати такими тонами (інтонацією) як Low Fall, Low Rise, High Fall, High Rise & Fall-Rise і якість їх звучання та культури спілкування значно поліпшується.

Практично роботу з інтонаційним аспектом англомовного говоріння ми пропонуємо з ознайомлення студентів 1 курсу з основними комунікативними типами речень та релевантними тонами (інтонами) за такою послідовністю: комунікативні типи речень на основі Low Fall, Low Rise, High Fall, High Rise, Fall-Rise. Студентам пропонується система відповідних комунікативних типів речень на основі певної інтономи паралельно з основними модальними значеннями цього тону (інтонами). Наведемо приклад груп комунікативних типів англомовних речень на основі інтоном (тонів) Low Fall, Low Rise з їх релевантними модальними значеннями.

Група 1. КС на основі Low Fall (низький низхідний тон):

1. Стверджувальні речення (Statements) – модальне значення: категоричне, фінальне, спокійне, стримане;
2. Спеціальні питання (Special questions) – модальне значення: спокійне, стримане, серйозне, байдуже;
3. Наказові речення (команди) (Imperatives: commands, orders) – модальне значення: спокійне, серйозне, неемоційне;
4. Окличні речення, неемфатичні (Exclamatory, nonemphatic) – модальне значення: спокійне, неемоційне, нездивоване.

Група 2. КС на основі Low Rise (низький висхідний тон):

1. Стверджувальні речення (Statements) – модальне значення: некатегоричне, нефінальне, заспокійливо, підбадьорливе;
2. Спеціальні питання (Special questions) – модальне значення: здивовано, трохи збентежено;
3. Загальні питання (зацікавлено, скептично, несхвально...);

4. Розділові питання, тегова частина (Disjunctive questions, in a tag-part) – модальне значення: (непевнено, здивовано);

5. Наказові речення: пропозиції, прохання, інструкції – offers, requests, instructions – модальне значення: заохочуюче, заспокоїливо, емоційно нейтрально;

6. Окличні речення (Exclamatory) – модальне значення: заохочуючи до продовження розмови, спокійно, дружньо).

Для формування рецептивних та репродуктивних інтонаційних навичок студентам пропонуються спеціально відібрані професійно-орієнтовані тексти, аудіозаписи чи відеозаписи, на основі яких вони вчаться: чути та виділяти комунікативні центри в синтагмах; ідентифікувати, визначати та розрізняти комунікативні типи речень; підбирати релевантні інтонеми (тони); відтворювати їх разом за спікером, викладачем, індивідуально. Після цього етапу студенти вправляються у вживанні правильної інтонації вказаних комунікативних типів речень у парах чи індивідуально виконуючи ряд умовно-комунікативних та комунікативних вправ.

Наведемо приклад комплексу рецептивних, рецептивно-репродуктивних та репродуктивних вправ для формування інтонаційних навичок говоріння на основі низького низхідного тону з урахуванням КС дистанціювання. Такий комплекс вправ для формування інтонаційних навичок говоріння можна запропонувати студентам під час вивчення теми: Global conflicts.

Task 1. Watch the video where a Newly appointed Foreign Secretary David Lammy explains his priorities. Pay your special attention to the way he accentuates key words.

<https://youtu.be/aLQWjnsxTL4>

Task 2. Look at the **transcript**, listen again and mark the pauses (|), underline the syllables of the key words (communicative centers) and mark those with (.) where he uses Low Fall intonation.

*«It is the honor of my life| to stand before . you| as a Foreign . secretary.|| A descendant of enslaved . people,| a black working class man from . **Tottenham**,| a com . munity |which has . never produced |a Foreign Secretary be . fore.|| This speaks to what a modern, multicultural Britain can be: proudly internationalist, determined to deliver for working people and committed to building a better future for us all. Britain has enormous potential, but the world faces huge challenges: more countries engaged in conflict than at any time since World War 2, rapidly changing technology, and a climate emergency. The Government will reconnect Britain for our security and our prosperity at home. What happens here in the Foreign Commonwealth and Development Office is essential. **Diplomacy matters!** We will begin with a reset with Europe on climate and with the Global South, and a gear shift when it comes to delivering on European Security, global security and British growth. My story is a story of progress. Progress won by all those who fought for a better future. Together, let us fight for a better future once again. Change begins now».*

Cultural hub: Tottenham is a large and diverse area in North London, England. It is known for its rich history, cultural landmarks, and vibrant community.

Task 3. Find the sentences (syntagms) with Low Fall and define their communicative type.

Task 4. Read the following statements to the video and mark them TRUE/FALSE.

Mark the syllables of the key words where Low Fall is used. Read them aloud.

1. The speaker is proud to represent a community that has had a foreign secretary before.
2. The speaker believes that Britain has great potential despite global challenges.
3. The speaker's background includes being a descendant of enslaved people.
4. The government plans to disconnect Britain from Europe regarding climate issues.
5. The speaker emphasises the importance of diplomacy in international relations.
6. The speaker's story is one of failure and missed opportunities.
7. The speaker calls for collective action to create a better future.

Task 5. Read the following special questions to the video and answer them.

Mark the syllables of the key words where Low Fall intonation is used.

1. What is the speaker's background and how does it relate to his role as Foreign Secretary?
2. What are some of the key challenges facing the world according to the speaker?
3. How does the speaker plan to reconnect Britain for its security and prosperity at home?
4. What does the speaker mean by a «reset with Europe on climate and with the global South»?
5. What does the speaker mean by a «gearshift when it comes to delivering on European security, Global Security and British growth»?
6. How does the speaker's personal story represent progress and a better future for all?
7. What is the overall message and call to action from the speaker?

Task 6. Watch the video again and choose a question to discuss with your partner. Make sure you use Low Fall intonation in your statements and special questions while discussing it.

1. How do you think a person's background influences their role in politics?
2. What does a multicultural society mean to you?
3. In your opinion, what are the biggest challenges facing the world today?
4. How important do you think diplomacy is in resolving international conflicts?

Task 7. Find the cases of Communicative strategy of Distancing in the Tapescript. Underline these sentences and means of the tactics used.

Висновки. Вирішення поставлених завдань дає можливість стверджувати, що включення елементів навчання англomовної інтонації відповідно до основних комунікативних типів речень з поєднанням знань про базові комунікативні стратегії британців сприяє формуванню більш прагматично цінних та якісних з точки зору звукової культури вимовних навичок майбутніх фахівців з міжнародних відносин. Використання правильної інтонації (тонів), залучення релевантної до комунікативного наміру та ситуації тактики і прийому англomовної комунікативної стратегії забезпечує значно вищу успішність іншомовного спілкування майбутнього дипломата, демонструє високий рівень розвитку його іншомовної вимовної культури, свідчить про належний рівень підготовки українських фахівців з міжнародних відносин. Підвищення усвідомлення значущості правильного інтонаційного оформлення мовленнєвого продукту міжнародного значення, вживання відповідних комунікативних стратегій – шлях до більш ефективного дипломатичного діалогу.

References

1. Дворжецька М.П. Фонетика англійської мови: фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації: посібник для студентів ВНЗ / М.П. Дворжецька, Т.В. Макухіна, Л.М. Велікова, Є.О. Снегірєва. Вінниця: Нова Книга, 2005. 240 с.
Dvorzhetska, M.P., Makukhina, T.V., Velikova, L.M., & Snehiryova, Ye.O. (2005). *Fonetyka anhliiskoi movy: fonostylistyka i rytoryka movlennievoi komunikatsii* [English phonetics: Phonostylistics and rhetoric of speech communication]. Nova Knyha. [in Ukrainain].
2. Єременко Т.Є. Фонологічна компетенція викладача іноземної мови: сутність та структура. Міжнародний форум «Мовна освіта: шлях до інтеграції»: Тези доповідей / За ред. С.Ю. Ніколаєвої, К.І. Оніщенко. Київ: Ленвіт. 2005. С. 51
Yeremenko, T. Ye. (2005). Fonolohichna kompetentsiia vykladacha inozemnoi movy: sutnist ta struktura [Phonological competence of a foreign language teacher: Essence and structure]. In S. Yu. Nikolaiieva & K. I. Onishchenko (Eds.), *Mizhnarodnyi forum «Movna osvita: shliakh do intehtratsii»: tezy dopovidei* [International forum «Language education: The path to integration»: Abstracts]. Lenvit. 51. [in Ukrainain].
3. Калита А.А., Тараненко Л.І. Когнітивний підхід до вивчення фонетичних засобів мовлення. Науковий вісник Чернівецького університету Серія: Германська філологія. Чернівці: ЧНУ, 2009. Вип. 441–443. С. 3–9.
Kalyta, A.A., & Taranenko, L.I. (2009). Kohnityvnyi pidkhid do vyvchennia fonetychnykh zasobiv movlennia [Cognitive approach to the study of phonetic means of speech]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu Serii: Hermanska filolohiia* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University Series: Germanic Philology], 441–443, 3–9. [in Ukrainain].
4. Козубська І.Г. (2017). Типологія комунікативних стратегій і тактик у межах прагматики тексту (на матеріалі англomовних монографій з інформаційних технологій). *Science and Education a New Dimension. Philology*, V(37), Issue 137, PP. 30–34.
Kozubska, I.H. (2017). Typolohiia komunikatyvnykh stratehii i taktyk u mezhakh prahmatyky tekstu (na materialy anhlmovnykh monohrafi z informatsiynykh tekhnolohii) [Typology of communicative strategies and tactics within text pragmatics (based on English-language monographs on information technology)]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, V(37)(Issue 137), 30–34. [in Ukrainain].
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
Selivanova, O.O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: Terminological encyclopedia]. Dovkillia-K.
6. Barry Tomalin & Susan Stempleski. Cultural Awareness. – Oxford University Press. 2001. 160 p.
Tomalin, B., & Stempleski, S. (2001). *Cultural Awareness*. Oxford University Press. [in Ukrainain].
7. Peter Roach. English Phonetics and Phonology. A Practical course. – Fourth edition. Cambridge University Press. 2009. 231 p.
Roach, P. (2009). *English Phonetics and Phonology. A Practical course* (4th ed.). Cambridge University Press. [in English].

Huryna Nataliia

ORCID 0000-0002-1554-3337
Researcher ID ADW-4646-2022

Senior lecturer,
Department of Foreign Languages,
Faculty of Law and International Relations,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine) E-mail: n.huryna@kubg.edu.ua

Melnyk Oksana

ORCID: 0000-0003-3293-3887
Researcher ID IUP-9930-2023

Senior lecturer,
Department of Germanic Philology,
Faculty of Romance and Germanic Philology,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
(Kyiv, Ukraine)
E-mail: o.melnyk@kubg.edu.ua

TEACHING CULTURE OF ENGLISH-LANGUAGE COMMUNICATION TO STUDENTS OF THE FACULTY OF LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS: INTONATION AND COMMUNICATIVE STRATEGIES

This article addresses the pertinent issue of teaching elements of communication culture to specialists in international relations, specifically – English intonation and communicative strategies.

The aim of the article is to analyze the significance of communication culture and determine the role of intonation and communicative strategies for English-language communication of future diplomats; to identify basic communicative strategies and linguosociocultural knowledge necessary for effective intercultural communication; and to develop a set of exercises for teaching English intonation in synergy with relevant communicative strategies.

Methodology: *Based on a review of current research on teaching English intonation and communication culture, the causes of communicative breakdowns in intercultural communication are elucidated. The techniques and tactics of the communicative strategy of distancing are highlighted, and the necessity of including the teaching of intonation in accordance with the main communicative sentence types and basic English communicative strategies in the English language course for students of the Faculty of Law and International Relations is substantiated.*

Scientific Novelty: *The study proposes a list of skills encompassing phonetic, verbal, and non-verbal aspects of English-language communication culture for specialists in international relations. A set of exercises is proposed for the development of intonation speaking skills in accordance with the corresponding communicative strategy for the first or second-year students of the Faculty of Law and International Relations. This set also includes tasks aimed at developing correct accentuation and rhythm, and takes into account the sociocultural peculiarities of English-language communication culture.*

Conclusions: *The authors have demonstrated relevance, feasibility, and necessity of teaching English intonation and basic communicative strategies to future specialists in international relations and diplomats.*

Keywords: *communication culture, intonation, international relations, communicative sentence type, communicative strategy, linguosociocultural knowledge.*

Стаття надійшла до редакції 18.04.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **О.П. Биконя**